

Język polski, klasa III, 14.12.2020r.

Temat: Spór z tradycją romantyczną jako pytanie o kondycję narodu – poezja Jana Lechonia i Kazimierza Wierzyńskiego.

Plac Piłsudskiego w Warszawie

Zapowiedziany przez futurystów i skamandrytów na początku dwudziestolecia odwrót od literackiego zaangażowania w wielkie, zwłaszcza narodowe i społeczne sprawy i problemy – nigdy niezrealizowany w pełni konsekwentnie – z czasem traci swój impet. Problemów, z jakimi zmagać się musiała młoda polska państwowość, nie dało się zignorować, chyba tylko kosztem całkowitego oderwania twórczości od rzeczywistości. Problematyka narodowo-społeczna wkracza do poezji skamandrytów na różnych etapach twórczości każdego z nich, w różnych postaciach i z różnym natężeniem. Procesowi temu towarzyszy aktualizacja kodów, mocno z tą problematyką sprzęgniętych. Wśród nich uprzywilejowane miejsce zajmuje oczywiście tradycja romantyczna.

Już wiesz

W odpowiednich źródłach znajdź informacje na temat najważniejszych elementów politycznego projektu Józefa Piłsudskiego, realizowanego przez niego w okresie II Rzeczypospolitej. Sprawdź również daty narodzin i śmierci Piłsudskiego.

Z czego budujesz ten kraj?

Kazimierz Wierzyński *Ojczyzna chochołów*

Park dziwów starożytnych, wiatr, który szeleści
Wokół śpiących pałaców, grobowców bez treści,
Te lampy i posagi, księżyc gdzieś się ślania
Geniusz twego narodu, duch zapominania,
Te rany wielkiej dumy, inne wielkie rzeczy,
W których tyle jest prawdy, ile się złorzeczy,
Wszystkie cnoty parszywe – to nas nie przejedna.
To pustką zarażona Polska jeszcze jedna.

Z czego budujesz kraj ten?

Z [czeczoty](#), z jesionu,

Kruchy antyk i rzewność od wielkiego dzwonu?
Ojczyznę w kolumnkach z widokiem na ule,
Gdzie miód słodyczą swojską zasklepia się czule,
Nad rzeką stoją wierzby, na łąkach bociany,
Słyszysz, Basiu, to nasi biją w tarabany -
A wyszydzony chochoł, sobowtór symbolu,
Starym się obyczajem kokoszy na polu,
Słoma trzeszczy zapchlona, gzi dziewczki w podołku,
Szumy chmielu, alkowa z pałaszem na kołku
I ta krzepa: wieś w malwach, szkorbut, dzieci kopa,
Święta ziemia praojców.
Twój naród – bez chłopca!

Z czego budujesz kraj ten?

Z ludzi, których nie ma,

Znów jeden za miliony, rękami aż dwiema?

Z kim pieniactwo wielkości twoje tu się kłóci,

Gdy wszyscy jedzą dzień swój wolni i rozkuci,

Na wszystko wasza zgoda spływa narodowa

[Anhelicznym](#) natchnieniem wypchana, jak sowa.

Duchem są albo diabły albo namaszczeni

Gołębim ochędóstwem [astrale](#) z przestrzeni,

Błade twarze w gorączce, biblijni studenci,

Bractwo westchnień, cierpliwcy, wszyscy polscy święci.

Przelicz jeszcze i dodaj czterdzieści i cztery
Sposoby wybawienia od wszelkiego licha,
By wolność jak tabakę zażyć z tabakiery,
Potem zdrowo i głośno na wszystko się kicha -
I ten rachunek w prawdę sumuj oczywistą,
Niech ci do romantycznej znów uderzy głowy -
To jest twój sen upiorny, Wielki Realisto:
Państwo w kamieniach młyńskich, naród niegotowy.

Buduj teraz, wydzwignij nas dumnie na cokół,
Wielki pomnik wśród świata, nad dziejów przesmykiem,
Wyjdź pierwszy na piedestał i rozgłoś naokół
Tę wielkość wymuszoną batem albo krzykiem,
Święć przemienienie tłuszczy i chrzcij nowe czasy
Z kropielnicy, co wyschła i krwią już nie chlusta,
Starym herbem sarmackim w popuszczone pasy
Zatkaj gęby krzyczące i zgłodniałe usta -
I komu teraz jeszcze otuchy za mało
A przeszłość jesionowa praojców nieśliczna,
Niech stanie pod cokołem i porwany chwałą
Tworzy wolność.
Masz rację. Jakże jest tragiczna!

Kazimierz Wierzyński, *Ojczyzna chochołów*, [w:] Kazimierz Wierzyński, *Wybór poezji*,
Wrocław 1991, s. 147–149.

Ćwiczenie 1

Zadanie interaktywne:

<https://epodreczniki.pl/a/spor-z-tradycja-romantyczna-jako-pytanie-o-kondycje-narodu/D3dXUjWjI>

Ćwiczenie 2.1

Na podstawie rozpoznanych aluzji wyjaśnij, jaka tradycja literacka aktualizowana jest w wierszu *Ojczyzna chochołów*.

Ćwiczenie 2.2

Scharakteryzuj sposób, w jaki postać mówiąca w wierszu wartościuje zaktualizowaną w utworze tradycję. Aby uzasadnić swoje rozpoznanie, przywołaj i krótko omów odpowiednie fragmenty tekstu.

Ćwiczenie 3

Zadanie interaktywne:

<https://epodreczniki.pl/a/spor-z-tradycja-romantyczna-jako-pytanie-o-kondycje-narodu/D3dXUjWjI>

Ćwiczenie 4.1

Szczegółowo omów wizerunek narodu i społeczeństwa polskiego wyłaniający się z wypowiedzi postaci mówiącej w wierszu. Zwróć uwagę na rekwizyty, atrybuty i odwołania, które składają się na ten wizerunek w wierszu. Posłuż się cytatami, by uzasadnić i wyjaśnić swoje rozpoznania.

Ćwiczenie 4.2

Wykorzystując odpowiednie cytaty, wyjaśnij, jaką pozycję względem narodu zajmuje adresat wypowiedzi postaci mówiącej.

Ćwiczenie 4.3

Omów wizerunek Józefa Piłsudskiego, jaki wyłania się z wypowiedzi postaci mówiącej w wierszu. Uwzględnij zwłaszcza następujące kwestie:

- Jaką rolę i jakie atrybuty postać mówiąca w wierszu przypisuje bohaterowi – adresatowi?
- Jaką wizję Polski realizować ma, w ujęciu postaci mówiącej, adresat – bohater?
- Z jakim przewidywanym skutkiem Piłsudski tę rolę odegrał?
- W jakim znaczeniu przypisany został Piłsudskiemu atrybut „romantycznej głowy”? Na czym polega romantyzm postawy bohatera?
- W jakim znaczeniu adresat wiersza określony został mianem „Wielkiego Realisty”?

Ćwiczenie 4.4

Zinterpretuj znaczenie metafory „Państwo w kamieniach młyńskich”. Następnie wyjaśnij, na czym polega „sen upiorny” bohatera – „Wielkiego Realisty”.

Ćwiczenie 4.5

Na podstawie dotychczasowych rozpoznań określ, na czym polega, według postaci mówiącej w wierszu i według bohatera, tragizm wolności.

Ćwiczenie 4.6

Wykorzystaj wnioski z dotychczasowych zadań, aby wyjaśnić, jak rozumiesz sens tytułu wiersza: *Ojczyzna chochołów*.

Stanisław Wyspiański, *Chochoty (Planty nocą)*, 1898-1899, pastel na papierze, Muzeum Narodowe w Warszawie

Wierzyński i romantyzm

Marta Wyka *Romantyczny repertuar Lechonia i Wierzyńskiego* [fragment]

Wolność tragiczna i *Kurhany* Wierzyńskiego [...] ukazują się w roku 1936 i 1938. Dwudziestolecie zmierza właściwie do swego schyłku,

skamandryci dawno nie są taktyczną grupą pokoleniową, każdy z nich działa na własny rachunek i dokonuje własnych rozrachunków. [...] Co zatem uczynił Wierzyński z romantycznym spadkiem?

[...] Wierzyński wprowadza [...] do wierszy z tych tomów dwie postaci kluczowe dla historii politycznej dwudziestolecia – Narutowicza i Piłsudskiego. Piłsudski – „ostatni bohater romantyczny” (ale również Wielki Realista) pokazany zostaje w perspektywie życia zamkniętego, jako ten, który przegrał z romantycznym dziedzictwem. Późny wnuk dostaje się w niewolę romantycznych stereotypów. Najpierw jest „ojczyzna w kolumienkach” – byłby to więc romantyzm w idylli jako pierwsza wersja dziedzictwa. Ale czyni się również aluzję do wersji drugiej owego dziedzictwa:

Na wszystko nasza zgoda spływa narodowa
Anhellicznym natchnieniem wypchana jak sowa

.....

Błede twarze w gorączce, biblijni studenci
Bractwo westchnień, cierpliwy, wszyscy polscy święci.

Tak więc sumą „państwa niemożności”, „ojczyzny chochołów”, jak chce poeta, prowadzącą do konkluzji o wolności tragicznej, jest zarówno romantyzm idylliczny, jak i pielgrzymi, anhelliczny. Zestawienie stereotypów, które posiadają wyłącznie moc krępującą, nie zaś stymulującą, pokazuje, iż Wierzyński będzie widział w romantyzmie zawiązek tragedii, która dotknie również poetę. Poeta bowiem, osaczony przez romantyczne wizje i romantyczne upiory, poddaje się ich działaniu, stają się one nie tylko jego doświadczeniem historycznym, ale również jego kompleksem, romantyzm grobów działa wampirycznie i zaczyna kształtować fizjonomię „ja” lirycznego niby obsesja nie poddająca się racjonalizacji.

Marta Wyka, *Romantyczny repertuar Lechonia i Wierzyńskiego* [fragment], „Ruch Literacki” 1988, s. 420–421.

Ćwiczenie 5.1

W jakiej fazie znajduje się grupa Skamander, gdy Wierzyński publikuje zbiory *Wolność tragiczna i Kurhany*?

Ćwiczenie 5.2

Jaka problematyka łączy oba te tomy?

Ćwiczenie 5.3

Dlaczego autorka może stwierdzić „Piłsudski [...] pokazany zostaje w perspektywie życia zamkniętego”?

Ćwiczenie 5.4

Jakie dwa warianty tradycji romantycznej rozpoznała badaczka w *Ojczyźnie chochołów*?

Ćwiczenie 5.5

Na czym polega, według badaczki, przedstawiony przez Wierzyńskiego wpływ tradycji romantycznej i jak jest wartościowany?

Ćwiczenie 6

Na podstawie fragmentu szkicu Marty Wyki wyjaśnij, w jaki sposób Wierzyński demaskuje w wierszu *Wolność tragiczna* „krępującą, nie zaś stymulującą” moc stereotypów romantycznych.

Sztuka i narodowe mity

Jacek Malczewski, *Melancholia*, 1890–1894, olej na płótnie, Muzeum Narodowe w Poznaniu

Ćwiczenie 7.1

Obejrzyj obraz Jacka Malczewskiego i omów wizję polskiej historii przedstawioną przez autora.

Ćwiczenie 7.2

Określ stosunek do przeszłości i narodowych mitów wyrażony przez dzieło Malczewskiego.

Ćwiczenie 7.3

Zinterpretuj funkcję postaci malarza przedstawionego na obrazie. Określ, jaką rolę wyznacza artyście Malczewski.

Ćwiczenie 7.4

Oceń, która postawa wobec historii jest ci bliższa – Malczewskiego czy Wierzyńskiego. Uzasadnij swoje stanowisko.

Zadaniowo

Ćwiczenie 8

Wykorzystując wnioski z analizy wierszy *Herostrates* Jana Lechonia i *Ojczyzna chochołów* Kazimierza Wierzyńskiego oraz odwołując się do własnych przemyśleń, przygotuj wypowiedź pisemną w formie rozprawki, w której rozważysz następujący problem: *Aktualna czy zdezaktualizowana? Formy obecności tradycji romantycznej we współczesnej polskiej rzeczywistości.* Twoja praca powinna liczyć co najmniej 250 słów.